

Miła mnie i mowa
Rodna, Biełaruska,
U jakoj piejali
Nad majej kałyskaj.
B. P.

HRAMATYKA
BIEŁARUSKAJ MOWY.

Apracawaŭ
B. PAČOBKA,
Wučyciel Biełaruskaj mowy u Świsłockaj Biełaruskaj
wučycielskaj seminaryi,
redaktar časopisi „Biełarus“.

„Zur Verbreitung im Gebiet
des Oberbefehlshabers Ost und
zur Ausfuhr zugelassen.
Buchprüfungsamt Ob. Ost“

Wilnia — — — — Drukarnia „HOMAN“. — — — 1918.

Miła mnie i mowa
Rodna, Biełaruska,
U jakoj piejali
Nad majej kałyskaj.
B. P.

HRAMATYKA

BIEŁARUSKAJ MOWY.

apracawaŭ

B. PAČOBKA,

Wučyciel Biełaruskaj mowy u Świsłockaj Biełaruskaj
wučycielskaj seminaryi,
redaktar časopisi „Biełarus".

Wilnia — — — — — — — Drukarnia „H O M A N" — — — — — — — 1918

I. Skaz i jaho čaści.

§ 1. Kali my haworym, ci pišym, to wyražaim sławami našy myśli.

Kožnaja myśl, wyražanaja sławami, nazywaicca *skazam*.

Skazy bywajuć: *karotkija i razwityja.*

Skazy dzielacca na čaści: *hłaŭnyja i abjaśniajučyja.*

Karotki skaz maje tolki hłaŭnyja čaści, katorych jość dźwie: *absud i prysud.*

Absud, heta toje słowo ŭ skazie, katoraje wyražaje reč, ab jakoj haworycca ŭ skazie, npr. *Rečka* ciače.

Prysud, heta słowo, wykazywajučaje hłaŭnuju dumku ab reču, npr. Rečka *ciače*, wučeń *piše.*

§ 2. Skaz biezabsudny i biezprysudny.

Kali ŭ skazie nima absudu, ani dahadacca jaho nie možna, to hetaki skaz nazywaicca *biezabsudny*, npr. *mierźnie, ciamnieje.*

A kali tak sama nima prysudu, to skaz hety *biezprysudny*, napr. *mama! Darahi Pryjaciel!*

§ 3. **Skazy niapoŭnyja:** U nikatorych skazach adna z hłaŭnych čaściaŭ jość, a druhoj nima, ala jana lohka zhadywaicca; hetakija skazy nazywajucca *niapoŭnymi*, napr.: Chadzi siudy! zamiest: Chadzi *ty* siudy. Pa nahach złodzieju! zamiest: *Daj ty* pa nahach złodzieju.

§ 4. Skaz razwity.

Kali ŭ skazie aproč absudu i prysudu jość ješče i *abjaśniajučyja* čaści, to hetaki skaz nazywaicca *razwitym*. Abjaśniajučyja čaści hetakija:

Prymieta, pakazywajučaja prymietu (jakaść) rečy, ci asoby, napr. *dobry* čaławiek pracuje.

Dapaŭnienie dapaŭniaje dumku, wyražanuju prysudam, abo inšuju čaść skazu, napr. Syn lubić *baćku*.

Warunkowyja słowy, pakazywajučyja warunki, u jakich adbywaicca čynnaść, spaminanaja ŭ skazie: čas, miejsca, meta, pryčyna, i sposab spaŭnienia čynnaści, naprykład:

Rana (čas) išoŭ doždž. Janka pašoŭ *wučycca* (meta) *ŭ wiosku (miejsca)*. Chłapiec samleŭ *ad strachu* (war. pryčyny). Dzied idzie *kulhajučy* (sposab spaŭnienia).

§ 5. Skaz zlity.

Kali ŭ skazie pry adnym absudzie jość niekolki prysudaŭ, abo pry niekolkich absudach adzin prysud, to hetaki skaz nazywaicca *zlitym*, napr. Jazep byŭ *dobry*, *razumny* i *piekny* čaławiek. *Wišnia*, *hruša*, *jabłyna* i *śliwa* heta sadowyja drewy. Kožny zlity skaz možna razłažyć na niekolki asobnych skazaŭ, napr. Jazep byŭ dobry. Jazep byŭ razumny i h. d.

II. Čaści mowy.

§ 6. Kali stanim razhladać słowy u skazie, to ŭbačym, što adny z ich aznačajuć jakujuś čynnaść napr. *rabić*, *pisać*, druhija—nazwanie jakojś rečy widzimaj, abo niawidzimaj, napr. *čaławiek*, *stoł*, *rozum*, *myśli*, inšyja zamieniajuć saboj nazwani račaŭ ci asob, napr. *ja*, *hety*... inšyja pakazywajuć prymiety rečaŭ: *dobry*, *biety*, *hliniany*... iznoŭ inšyja aznačajuć ličbu, abo paradak rečaŭ i h. d. a heta ŭsio—asob-

nyja čaści mowy. U biełaruskaj mowie čaściaŭ mowy jość dziewiać: 1. Čynnik, 2. Imiennik. 3. Zaimak, 4. Prymietnik, 5. Ličebnik, 6. Skaźnik, 7. Pryimak, 8. Złučnik, 9. Hałośnik.

Čynnik.

§ 7. Čynnik heta jość čaść mowy, aznačajučaja nazwanie jakojkolečy čynnaści, napr. *pisać, iści, mycca.*

Čynniki dzielacca na 1. pierachodnyja, 2. padčynnyja, 3. zwarotnyja, 4. uzajemnyja i 5. ahulnyja.

Pierachodnyja čynniki aznačajuć čynnaść pierachodziačuju z asoby spaŭniajučaj henu čynnaść na inšuju asobu, ci reč, napr. *pisać* list, *rabić* rabotu.

Čynnik padčynny aznačaje čynnaść pierachodziačuju na hłaŭnuju reč z asoby pabočnaj, napr. Tut *pišycca* list. Tam *zakładaicca* škoła.

Čynnik zwarotny nazywaje čynnaść, zwaročywajučujusia na samuju čynnuju asobu, napr. *mycca, česacca, adziewacca.* Hetakija čynniki zaŭsiody mohuć być zamieniany čynnikami pierachodnymi z dabaŭkaj słowa *siabie,* napr. *myć siabie, časać siabie* i h. p.

Čynnik uzajemny pakazywaje čynnaść pierachodziačuju uzajemna z adnej asoby na druhuju, napr. *witacca, spatykacca, bicca...*

Čynniki ahulnyja aznačajuć čynnaść zusim niepierachodnuju, napr. *iści, siadzieć, lanawacca, spać...*

§ 8. Admiena čynnikaŭ.

Čynniki admieniajucca pawedle: *widaŭ, ładoŭ, časoŭ, ličbaŭ,* i *asobaŭ.*

Widy jość try: *zakončany niezakončany* i *mnoharazny*, napr. *rabić, zrabić i rablać.*

Ładoŭ jość čatyry: *ahulny, abwiestny, nakazny, i zaležny.*

Čas bywaje ciapierašni, prošły, zaprošły, budučy, budučy dalšy i budučy—prošły.

U formie zakončanaho widu času ciapierašniaho, a ŭ formie niezakončanaho widu času budučaho — prošłaho nia bywaje.

Ličby jość dźwie: adzinočnaja i množnaja: *ja rablu, my robim.*

Asoby try adzinočnaj ličby: 1. Ja, 2. Ty, 3. Jon, jana, jano, i try množnaj ličby: 1. My, 2. Wy, i 3. Jany.

§ 9. **Ahulny ład** nazywaje čynnaść, ale nie pakazywaje, chto i kali spaŭniaje tuju čynnaść.

Abwiestny ład pakazywaje asobu i čas, u jakim spaŭniaicca čynnaść. Hety ład i admieniaicca wedle časoŭ, asobaŭ i lićbaŭ. Admiena heta nazywaicca *złučaniem.*

Nakazny ład wyražaje zahad, abo nakaz, ci prośbu, kab jakajaś čynnaść była spoŭniana, napr. idzi, chaj idzie, idziom, idzicia, chaj iduć...

Zaležny ład pakazywaje čynnaść, zaležnuju ad pabočnych warunkaŭ, napr. Ja *pašoŭ-by*, kab mieŭ čas. Pryznakam hetaho ładu służyć častka *by, b*, katoraja staić abo pośla čynnika i łučycca z im złučkom „—“, abo prad čynnikam i tady staić zusim asobna, napr. Ja *pašoŭ-by*, abo ja *by pašoŭ.*

§ 10. Jość ješče formy čynnika *prymietnyja* i *skaznyja*, naprykład:

Pišučy, aja aje, pisàŭšy, aja, aje, (prymietnaja forma).

Pišučy, pisàŭšy (skaznaja forma).

Prymietnaja forma admieniaicca wedle časou (ale forma ciapierašniaho času užywaicca redka), rodaŭ, ličbaŭ i prypadkaŭ.

Skaznaja forma maje tolki časy: ciapierašni i prošły, ale zusim ni zmieniaicca.

Złučanie.

§ 11. Złučanie *spamahajučych čynnikaŭ:* **być i mieć.**

Ahulny ład: *być, mieć.*

Abwiestny ład

Ciapierašni čas

Adzinočnaja ličba.

1. Ja jo, 2. Ty joś	1. Ja maju 2. ty maiš,
3. Jon (jana, jano) jość.	3. jon, a, o, maje.

Množnaja ličba.

1	My jość	My maim
2	Wy jośćia	Wy maicia
3	Jany jościaka	Jany majuć

Prošły čas

Adzinočnaja ličba

1	Ja byŭ, była, było.	Ja mieŭ, ła, ło.
2	Ty byŭ, „ „	Ty „ „ „
3	jon, a, o byŭ, „ „	Jon, a, o, „ „ „

Množnaja ličba

1	My } byli	My } mieli
2	Wy } byli	Wy } mieli
3	Jany } byli	Jany } mieli

Zaprošły čas

Adzinočnaja ličba

Nia ŭžywaicca.	1	Ja	byŭ mieŭ,
	2	Ty	była, mieła,
	3	Jon, a, o	było mieło.

Množnaja ličba

Nia ŭžywaicca.	1	My byli mieli
	2	Wy „ „
	3	Jany „ „

Budučy čas

Adzinočnaja ličba.

1	Ja budu	Ja budu mieć,
2	Ty budziš	Ty budziś mieć,
3	Jon, a, o budzie	Jon, a, o budzie mieć.

Množnaja ličba.

1	My budzim	My budzim mieć
2	Wy budzicia	Wy budzicia „
3	Jany buduć	Jany buduć „

Budučy dalšy čas

Adzinočnaja ličba

1	Ja maju być	Ja maju mieć
2	Ty maiš być	Ty maiš mieć
3	Jon, a, o maje być	Jon, a, o maje mieć

Množnaja ličba

1	My maim być	My maim mieć
2	Wy maicia być	Wy maicia mieć
3	Jany majuć być	Jany majuć mieć

abo:

	Adzinočnaja ličba	
1	Ja bycimu	Ja miecimu
2	Ty bycimieš	Ty miecimieš
3	Jon, a, o bycimie	Jon, a, o miecimie
	Množnaja ličba	
1	My bycimiem	My miecimiem
2	Wy bycimiecia	Wy miecimiecia
3	Jany bycimuć	Jany miecimuć

Nakazny ład:

	Adzinočnaja ličba	
1	—	—
2	Budź	miej
3	Nichaj budzie	nichaj maje
	Množnaja ličba	
1	Budźma	miejma
2	Budźcia	miejcia
3	Nichaj buduć	nichaj majuć

Zaležny ład:

Prošły čas

	Adzinočnaja ličba			
1	Ja	byŭ-by	Ja	mieŭ-by
2	Ty	była-by	Ty	mieła-by
3	Jon, a, o	było-by	Jon, a, o	mieło-by
	Množnaja ličba			
1	My	byli-by	My	mieli-by
2	Wy	byli-by	Wy	mieli-by
3	Jany	byli-by	Jany	mieli-by

Zaprošły čas

Adzinočnaja ličba.

1	Ja	byŭ-by byŭ	Ja	byŭ-by mieŭ
2	Ty	była-by była	Ty	była-by mieła
3	Jon, a, o	było-by było	Jon, a, o	było-by mieło

Množnaja ličba.

1	My byli-by byli	My byli-by mieli
2	Wy „ „	Wy „ „
3	Jany „ „	Jany „ „

Prymietnaja forma

Budučy, aja, aje	majučy, aja, aje
Byŭšy aja aje	mieŭšy, aja, aje

Skaznaja forma

budučy, byŭšy.	majučy, mieŭšy

§ 12. Dwa złučani čynnikaŭ

Usie čynniki pa sposabu złúčania raspadajucca na dźwie asobnyja hrupy, katoryja i nazywaiuć dwuma złučaniami. Tolki čynniki: *jeści* i *dać* nia łučacca da žadnaho złučania i majuć swajo asobnaje.

Roźnica čynnikaŭ dzielačaja ich na dwa złučani nachodzicca ŭ kančaroch ciapierašniaho času, abwiestnaho ładu; decydujučym jość kančar druhoj asoby adzinočnaj ličby.

Kančary heny woś hetakija:

	I-aho złučania	II-ha złučania
	Adzinočnaja ličba	
1	asoby — u	— u
2	„ — èš	— iš, yš
3	„ — è (èć)	— e (ić, yć)

Množnaja ličba		
1	„ òm (em)	— im, ym
2	„ ycio (ècia)	— icia, ycia
3	„ ùć	— ać, juć

§ 13. Pieršaje złučanie.

Da pieršaho złučania adnosiacca čynniki, katoryja ŭ 2-oj asobie, adzinočnaj ličby, ciapierašniaho času, abwiestnaho ładu majuć kančarom akcentowanaje *èš*, naprykład: arać-ar*èš*, niaści—niasi*èš*, žać—žni*èš*...

Prykład 1-ho złučania.

Wid niezakončany		Wid zakončany	
Ahulny ład.			
Brać		Uziać	
Abwiestny ład			
Ciapierašni čas			
Adzinočnaja ličba:			
1	Ja biar*ù*	(Nia ŭžywaicca)	
2	Ty biar*èš*		
3	Jon, a, o, biar*è*		
Množnaja ličba			
1	My biarom	(Nia ŭžywaicca)	
2	Wy biarycio		
3	Jany biaruć		
Prošły čas			
Adzinočnaja ličba.			
1	Ja — braŭ	Ja — uziàŭ	
2	Ty — brała	Ty — uziałà	
3	Jon, a, o, — brało	Jon, a, o, — uziałó	

Množnaja ličba.

1	My	brali.	My	uziali
2	Wy		Wy	
3	Jany		Jany	

Z a p r o š ł y č a s

Adzinočnaja ličba

1	Ja	byŭ braŭ	Ja	byŭ uziàŭ
2	Ty	była brała	Ty	była ŭziałà
3	Jon, a, o,	było brało	Jon, a, o,	było ŭziało

Množnaja ličba

1	My	byli brali	My	byli ŭziali
2	Wy		Wy	
3	Jany		Jany	

B u d u č y č a s

Adzinočnaja ličba

1	Ja budu brać	Ja waźmù
2	Ty budziš brać	Ty wòźmiś
3	Jon, a, o, budzie brać	Jon, a, o, woźmie

Množnaja ličba

1	My budzim brać	My wòźmim
2	Wy budzicia brać	Wy wòźmicia
3	Jany buduć brać	Jany wòźmuć

B u d u č y d a l š y

Adzinočnaja ličba

1	Ja maju brać	Ja maju ŭziać
2	Ty maiš brać	Ty maiš uzaić
3	Jon maje brać	Jon maje ŭziać

Množnaja ličba

1	My màim brać	My màim	uziàć
2	Wy màicia brać	Wy màicia	
3	Jany màjuć brać	Jany màjuć	

abo [1])

Budučy dalšy čas

Adzinočnaja ličba

1	Ja brácimu	Ja ŭziácimu,
2	Ty bracimieš	Ty ŭziácimieš
3	Jon, a, o, bracimie	Jon, a, o, ŭziácimie

Množnaja ličba

1	My bracimiem	My ŭziácimiem
2	Wy bracimiecia	Wy ŭziácimiecia
3	Jany bracimùć	Jany ŭziàcimuć

B u d u č y - p r o š ł y

Adzinočnaja ličba

1	Nia užywaicça	Ja budu	uziaŭšy
2		Ty budziš	
3		Jon, a, o budzie	

Množnaja ličba

1	Nia užywaicca	My budziem	uziaŭšy
2		Wy budzicia	
3		Jany buduć	

Zaležny ład

P r o š ł y č a s

Adzinočnaja ličba

1	Ja	braŭ-by	Ja	ŭziaŭ-by
2	Ty	brała-by	Ty	ŭziała-by
3	Jon, a, o	brało-by	Jon, a, o	ŭziało-by

1) Forma ŭžywanaja tolki ŭ Hrodzienščynie i to redka.

	Množnaja ličba		
1 2 3	My Wy Jany	brali-by	My Wy Jany	ŭziali-by

Zaprošły čas

Adzinočnaja ličba.

1	Ja	byŭ-by braŭ	Ja	byŭ-by uziaŭ
2	Ty	była-by brała	Ty	była-by uziała
3	Jon, a, o	było-by brało	Jon, a, o	było-by uziało

Množnaja ličba.

1	My byli-by brali	My byli-by uziali
2	Wy „ „	Wy „ „
3	Jany „ „	Jany „ „

Prymietnaja forma

Ciap.: Biaručy, aja, aje	N i m a
Prosty: Braŭšy, aja, aje	uziaŭšy, aja, aje

Skaznaja forma

Biaručy, bráŭšy.	— uziaŭšy

§ 14. Druhoje złučanie.

Wid niezakončany	Wid zakončany
Ahulny ład.	
Rabić	Zrabić

Abwiestny ład

Ciapierašni čas

Adzinočnaja ličba:

1	Ja rablu	(Nia ŭżywaicca)
2	Ty robiš	
3	Jon, a, o robić	

Množnaja ličba

1	My robim	(Nia ŭžywaicca)
2	Wy robicia	
3	Jany robiać	

P r o š ł y č a s

Adzinočnaja ličba.

1	Ja	rabiŭ	Ja	zrabiŭ
2	Ty	rabiła	Ty	zrabiła
3	Jon, a, o	rabiło	Jon, a, o	zrabi ło

Množnaja ličba.

1	My	rabili.	My	zrabili
2	Wy		Wy	
3	Jany		Jany	

Z a p r o š ł y č a s

Adzinočnaja ličba

1	Ja	byŭ rabiŭ	Ja	byŭ zrabiŭ
2	Ty	była rabiła	Ty	była zrabiła
3	Jon, a, o	było rabiło	Jon, a, o	było zrabiło

Množnaja ličba

1	My	byli rabili	My	byli zrabíli
2	Wy		Wy	
3	Jany		Jany	

B u d u č y č a s

Adzinočnaja ličba

1	Ja budu rabić	Ja zrablu
2	Ty budziš rabić	Ty zrobiš
3	Jon, a, o budzie rabić	Jon, a, o zrobić

Množnaja ličba

1	My budzim rabić	My zrobim
2	Wy budzicia rabić	Wy zrobicia
3	Jany buduć rabić	Jany zrobiać

B u d u č y d a l š y

Adzinočnaja ličba

1	Ja maju rabić	Ja maju zrabić
2	Ty maiš rabić	Ty maiš zrabić
3	Jon, a, o maje rabić	Jon, a, o maje zrabić

Množnaja ličba

1	My màim rabić	My màim } zrabić
2	Wy màicia rabić	Wy màicia } zrabić
3	Jany màjuć rabić	Jany màjuć } zrabić

B u d u č y - p r o š ł y

Adzinočnaja ličba

1	Nia ŭžywaiccą	Ja budu } zrabiŭšy
2		Ty budziš } zrabiŭšy
3		Jon, a, o budzie } zrabiŭšy

Množnaja ličba

1	Nia ŭžywaicca	My budziem } zrabiŭšy
2		Wy budzicia } zrabiŭšy
3		Jany buduć } zrabiŭšy

N a k a z n y ł a d:

A d z i n o č n a j a l i č b a

1	—	—
2	Rabi	Zrabi
3	Nichaj robić	Nichaj zrobić

	Množnaja lička	
1	Rabima	Zrabima
2	Rabicia	Zrabicia
3	Nichaj robiać	Nichaj zrobiać

Zaležny ład:

	Prošły čas	
	Adzinočnaja ličba	
1	Ja } rabiŭ-by	Ja } zrabiŭ-by
2	Ty } rabiła-by	Ty } zrabiła-by
3	Jon, a, o } rabiło-by	Jon, a, o } zrabiło-by
	Množnaja ličba	
1	My rabili-by	My zrabili-by
2	Wy rabili-by	Wy zrabili-by
3	Jany rabili-by	Jany zrabili-by

	Zaprošły čas	
	Adzinočnaja ličba	
1	Ja } byŭ-by rabiŭ	Ja } byŭ-by zrabiŭ
2	Ty } była-by rabiła	Ty } była-by zrabiła
3	Jon, a, o } było-by rabiło	Jon, a, o } było-by zrabiło
	Množnaja ličba.	
1	My byli-by rabili	My byli-by zrabili
2	Wy byli-by rabili	Wy byli-by zrabili
3	Jany byli-by rabili	Jany byli-by zrabili.

Prymietnaja forma

Ciapierašni čas	
Robiačy, aja, aje	Nima

Prošły čas	
Rabiŭšy, aja, aje	Zrabiŭšy, aja, aje
Skaznaja forma	
Ćiapierašni čas	
Ròbiačy	Nima
Prošły čas	
Rabiŭšy	Zrabiŭšy

§ 15. Čynniki s kančarami: *cca* i *sia*.

Čynniki majučyja kančary: *cca*, abo *sia*, napı. mycca, bracca, kłaścisia i h. p. złučajucca pawedle papierednich dwuch złučaniaŭ dadajučy da adpawiednych formaŭ ješče kančary *sia*, *cca*.

Čynniki, katoryja majuć prad kančarom *sia* ŭ 2-oj asobie, adzinočnaj ličby, ciapierašniaho času, abwiestnaho ładu akcentowanaje *è* złučajucca wedle 1-ho złučania, a čynniki ŭsie inšyja — pawedle 2-ha złučania.

U tej-že druhoj asobie prad *sia* huk *š* zmiahčaicca ŭ *ś*, naprykład: ty biareš — ty biareśsia, ty myiš — ty myiśsia i h. p.

Čynnik *jeści* złučaicca hetak:

Ciapierašni čas abwiestnaho ładu.

1	Ja jem	My jadziom
2	Ty jasi	Wy jaścio
3	Jon, a, o jeść	Jany jaduć

Usie inšyja časy i łady formujucca tak sama, jak i ŭ 1. i 2. złučani.

§ 16. Imiennik.

Imiennik heta jość čaść mowy, aznačajučaja nazwanie jakojść rečy, ci asoby.

Pa značeniu swajmu imienniki dzielacca na: *widzimyja*, naprykład: Čaławiek, dom, ziamla, awiečka i h. p. *niawidzimyja:* Boh, duša, rozum... *žywyja:* čaławiek, źwier, ptaška... *niažywyja:* dom, koł, doška, ruka... *zbornyja:* sad, les, hramada, tabun... *materyalnyja:* sol, piasok, hlina...

Kali imiennik wyražaje *imia*, danaje jakby na asabistuju ŭłasnaść jakojkolečej rečy, ci asobie, tady jon nazywaicca *asabistym*, napr. Anton, Anna, Paŭłowič, Nahorski, Minsk, Nioman, Biełaruś, Ukraina i h. p.

Značyć imiennikami asabistymi buduć imiony i prozwišcy ludziej, nazwani wiosak, haradoŭ, rek, moraŭ, krajoŭ, miesiacaŭ i h. p.

Imienniki asabistyja zaŭsiody pišucca z wialikaj litary.

Usie inšyja imienniki nazywajucca *ahulnymi* i pišucca z małoj litary, a mohuć mieč wialikuju litaru, kali stajać u pačatku skazu.

Mohuć ješče być imienniki *zwialičanyja*, napr. źwier — źwiaryšče, dzicia — dziacišče baba — babišče abo babzna i h. p. i *zmienšanyja*, napr. čaławiek— čaławiečak, harod — harodčyk, nož — nožyk, woł— wolik, kuryca—kurka—kuračka...

Imienniki bywajuć troch rodaŭ: *mužčynskaho, žanockaho* i *siaredniaho*.

U imiennikach žywych rod uznajecca pa značeniu, a ŭ — niažywych pa kančaroch, dy pa zwyčajnym zaličaniu jakohaś imiennika da taho ci inšaho rodu. U praktyce heta robicca tak: Kali da imiennika možna prystawić *moj* abo *hety*, to imiennik—mužčynskaho rodu, kali možna prystawić *maja*

abo *heta*—tady žanockaho rodu, a kali—*majo*—*heto*, to imiennik siaredniaho rodu, napr. moj koń, maja chata, majo woką. Hety dom, heta ruka, heto akno. Jość imienniki supolnaho rodu, to značyć takija, što mohuć być i mužč. i žanock. rodu, napr. moj sirotka i maja sirotka, hety wałacuha i heta wałacuha i h. p.

---

§ 17. Schilanie imiennikaŭ.

Imienniki zmieniajuć swaje kančary wedle prypadkaŭ i ličbaŭ. Heta nazywaicca schilaniem.

Sposabaŭ schilania jość čatyry. Usie jany majuć swaje asobnaści i šmat čaho supolnaho.

Da 1-ho schilania naležać imienniki mužčynskaho rodu z kančarami na suhałosnyja huki i na poŭhałosnyja, *j* — *ŭ* i siaredniaho rodu na *o*, *e*, abo *a*, katoraje zamieniaje *o* ci *e*, napr. woł, stoł, Maj, roŭ, akno, słonce, woka.

Da 2-ha schilania adnosiacca imienniki žanockaho i mužčynskaho rodu z kančarami na *a*, napr. matka, doška, ława, sirota, starasta i h. p.

Da 3-ho schilania naležuć imienniki žanockaho rodu — na suhałosnyja huki, napr. reč, pieč, sol.

Da 4-ho schilania adnosiacca nazwani maładziąžy, siaredniaho rodu, napr. dzicia, cialo, kurčo, parasio, jahnio, kacianio i h. p,

Prypadkaŭ jość siem:

Imienny	adkazywaje	na	pytani:	chto? što?
Zaležny	„	„	„	kaho? čaho?
Dajny	„	„	„	kamu? čamu?
Bierny	„	„	„	kaho? što? (biaru)
Zrobny	„	„	„	kim? čym?
Miejscowy	„	„	„ (pry)	kim? čym? dzie?

Kličny używaicca dziela klikania.

Ličby jak i ŭ čynniku — dźwie: adzinočnaja i množnaja.

§ 19. Prykłady pieršaho schilania.

Adzinočnaja ličba				
	Imien. żywyja.		Imien. niażywyja	
Im.	Woł	Čmiel	Stoł	Chmiel
Z.	Wała	Čmiela	Stała	Chmielu
D.	Wału	Čmialu	Stału	Chmielu
B.	Wała	Čmiela	Stoł	Chmiel [1])
Zr.	Wałom	Čmialom	Stałom	Chmielam
M.	(pry) Wale	Čmialu	Stale	Chmielu
Kl.	Wole!	Čmielu!	Stole!	Chmielu!

Množnaja ličba				
Im. Kl.	Wały	Čmiali	Stały	Chmieli
Zal.	Wałoŭ	Čmialoŭ	Stałoŭ	Chmielaŭ
D.	Wałom	Čmialom	Stałom	Chmielam
B.	Wały	Čmiali	Stały	Chmieli
Zr.	Wałami	Čmialami	Stałami	Chmielami
M.	(Pry) Wałoch	Čmialoch	Stałoch.	Chmielach

[1]) U biernym prypadku adzinočnaj ličby kančar imiennikaŭ żywych zhodny z zależnym prypadkam, a kančar niażywych—z imiennym.

U množnaj ličbie kličny prypadak zaŭsiody zhodny z imiennym prypadkam. Kančary zależn. pryp. *oŭ* ci *aŭ* zalažać ad akcentu—kali jon padaje na apošni skład stawicca *óŭ*, kali nie—*aŭ*, naprykład wał*óŭ*—chm*iè*laŭ.

Tak sama kančary dajn. prypadka *om am*, kali akcent na apošnim składzie stawim *òm*, kali nie—

am, napr. stałóm, chmiėlam. Toje-ž adnosicca i da zrobnaho prypadka adzinočnaj ličby.

U staraświeckaj biełaruščynie užywałasia ješče *parnaja lička* dla parnych imiennikaŭ, ale ciapier ad henaj ličby astaŭsia ŭ uzywani tolki zrobny prypadak niekolkich parnych imiennikaŭ heta: wušyma, plačyma, wačyma, dźwiaryma. Adnak-že pobač hetych formaŭ užywaicca ciapier i forma množnaj ličby wušmi, dźwiarmi i h. d.

§ 19. Prykłady druhoha schilania.

Adzinočnaja ličba.

Im. K.	Matka	Ława	Sirota	Sudźiá
Z.	Matki	Ławy	Siroty	Sudźí
D.	Matce	Ławie	Sírocie	Sudźì
B.	Matku	Ławu	Sirotu	Sudźiù
C.	Matkaj	Ławaj	Sirotaj	Sudźiój
M.	(Pry) Matce	Ławie	Sirocie	Sudźì

Množnaja ličba

Im. K.	Matki	Ławy	Siroty	Súdzi
Zal.	Matak (kaŭ)	Ławaŭ	Sirotaŭ	Sùdziŭ
D.	Matkam	Ławam	Sirotam	Súdziam
B.	Matki	Ławy	Siroty	Sùdzi*aŭ*
Zr.	Matkami	Ławami	Sirotami	Sùdziami
M.	(Pry) Matkach	Ławach	Sirotach	Sudziach

Imienniki mužčynskaho rodu na *a* bierny prypadak množnaj ličby majuć zhodny z zaležnym prypadkam.

Imienniki starasta, staršynia u adzinočnaj ličbie pobač z formami 2-ha schilania majuć u dajnym, zrobnym i miejscowym prypadkach, tak-že formy 1-ho schilania, a ŭ množnaj ličbie ŭsie prypadki zhodny z 1-ym schilaniem.

§ 20. Treciaje schilanie.

Adzinočnaja lička		
Im. i Kl.	Noč	Sol
Zal.	Nočy	Soli
Daj.	Nočy	Soli
B.	Noč	Sol
Zr.	Nočaj	Solaj
M.	(Pry) Nočy	Soli

Množnaja lička		
Im. i Kl.	Nočy	Soli
Zal.	Nočaŭ	Solaŭ
Daj.	Nočam	Solam
B.	Nočy	Soli
Zr.	Nočami	Solami
M.	(Pry) Nočach	Solach

§ 21. Čaćwiortaje schilanie.

Adzinočnaja lička		
Im. i Kl.	Dzicia	Jahnio
Zal.	Dziciaci	Jahniaci
Daj.	Dziciaci	Jahniaci
Biern.	Dzicia	Jahnio
Zr.	Dziciam	Jahniom
M.	(Pry) Dziciaci	(Pry) Jahniaci

Množnaja lička		
Im. i Kl.	Dzíeci	Jahniaty
Zal.	Dziaciej	Jahniataŭ
Daj.	Dzièciam *)	Jahniatam
Biern.	Dziaciej	Jahniaty
Zr.	Dziaćmi	Jahniatami
M.	(Pry) Dzieciach	Jahniatach

*) Dajny prypadak može być także *dziaciòm* zrobny—dziečmi' i miejscowy—pry *dziacioch*.

§ 22. Zaimak.

Zaimak heta jość čaść mowy, katoraja užywaicca dziela zamieny imiennika.

Zaimki bywajuć:

Asabistyja: ja, ty, jon, jana, jano, my, wy, jany.
Zwarotny: siabie, sabie, siabie, saboj, pry sabie.
Naležnaści: moj, twoj, jaho, jaje, naš, waš, ich, swoj.
Pakaznyja: hety, heny, toj, taki, hetaki, hetolki, stolki.
Pytajnyja: chto? što? katory? jaki? čyj? skolki?
Adnosnyja: (tyja, što pytajnyja, kali jany užywajucca biez pytania),
Niedaskaznyja: niechta, niešta, chtokolečy, štokolečy, chtoś, štoś i h. p.
Skaznyja: uwieś, usiaki, kožny, samy, sam.

§ 23. Admiena zaimkaŭ.

Zaimki jak i imienniki *schilajucca* pawedle prypadkaŭ i ličbaŭ, a nikatoryja z ich—ješče i wedle rodaŭ.

Schilanie zaimkaŭ asabistych.

	Adzinočnaja ličba				
Im. Kl.	Ja	Ty	Jon	Jana	Jano
Zal.	Mianie	Ciabie	Jaho	Jaje	Jaho
D.	Mnie	Tabie	Jamu	Jej	Jamu
B.	Mianie	Ciabie	Jaho	Jaje	Jaho
Zr:	Mnoj	Taboj	Im	Jej	Im
M.	(pry) mnie	Tabie	Im	Jej	Im

Množnaja ličba

Im. Kl.	My	Wy	Jany
Zal.	Nas	Was	Ich
D.	Nam	Wam	Im
B.	Nas	Was	Ich
Zr.	Nami	Wami	Imi
M.	pry Nas	Was	Ich

§ 24. Schilanie zaimkaŭ naležnaści.

Adzinočnaja ličba

Im. Kl.	Moj	Maja	Majo
Z.	Majho	Majej	Majho
D.	Majmu	Majej	Majmu
B.	Majho	Maju	Majo
Zr.	Maim	Majej	Maim
M.	pry Maim	Majej	Maim

Množnaja ličba

Im. Kl.	Maje
Zal.	Maich
D.	Maim
B.	Maje (ich)
Zr.	Maimi
M.	(pry) Maich

Pawedle hetaho ŭzoru schilajucca zaimki: twoj, swoj, toj i čyj.

Zaimki: jaho, jaje i ich—nie schilajucca.

§ 25. Schilanie pakaznych i inšych.

Adzinočnaja ličba			
Im. K.	Hety	Heta	Heto
Z.	Hetaho	Hetaj	Hetaho
D.	Hetamu	Hetaj	Hetamu
B.	Hety (aho)	Hetu	Heto
C.	Hetym	Hetaj	Hetym
M.	(Pry) Hetym	Hetaj	Hetym

Množnaja ličba	
Im. i Kl.	Hety (ja)
Zal.	Hetych
Daj.	Hetym
B.	Hetyja (ch)
Zr.	Hetymi
M.	(pry) Hetych

Hetak sama schilajucca ŭsie zaimki z takimi samymi i padobnymi kančarami.

§ 26. Schilanie zaimkaŭ na „ki“.

Adzinočnaja ličba			
Im. K.	Taki	Takaja	Takoje
Zal.	Takoha	Takoj	Takoha
D.	Takomu	Takoj	Takomn
B.	Taki (oha)	Takuju	Takoha
Zr.	Takim	Takoj	Takim
M.	(pry) Takim	Takoj	Takim

M n o ž n a j a l i č b a.

Im. i Kl.	Takija
Zal.	Takich
Daj.	Takim
Biern.	Takija (ch)
Zr.	Takimi
M.	Takich

Zaimki: hetolki, stolki i skolki zmieniajucca, jak *takija* ŭ množnaj ličbie.

§ 27. Schilanie zaimkaŭ: niechta, niešta, chto, što i im padobnych.

A d z i n o č n a j a l i č b a

Im. K.	Chto	Što	Nichta
Z.	Kaho	Čaho	Niekaho
D.	Kamu	Čamu	Niekamu
B.	Kaho	Čaho	Niekaho
C.	Kim	Čym	Niekim
M.	(pry) Kim	Čym	Niekim

Množnaj ličby nie majuć.

A d z i n o č n a j a l i č b a.

Im. K.	Uwieś	Usia	Usio
Z.	Usiaho	Usiej	Usiaho
D.	Usiamu	Usiej	Usiamu
B.	Uwieś (usiaho)	Usiu	Usio
C.	Usim	Usiej	Usim
M.	(pry) Usim	Usiej	Usim

Množnaja ličba	
Im. i Kl.	Usie
Zal.	Usich
Daj.	Usim
B.	Usie (ich)
Zr.	Usimi
M.	Usich

§ 28. Prymietnik.

Prymietnik heta jość čaść mowy, pakazywajučaja prymietu rečy, ci asoby.

Prymietniki dzielacca na:

Prymietniki jakaści, katoryja pakazywajuć jakaja reč, napr. dobry, wialiki, sini, miahki, redki, ščaśliwy...

Prymietniki materyalnyje, katoryja pakazywajuć materyał, z jakoha reč zroblana, napr. hliniany, dzierawianny, kamienny i h. p.

Prymietniki naležnaści, pakazywajučyja, da kaho reč naležyć, napr. baćkaŭski, miastowy, haspadarski, sielanski, babski i h. p.

Prymietniki formy, kruhły, kantawaty, trykutny, krywaboki i h. p.

Prymiety jakaści mohuć być u roznych rečaŭ nie ŭ dzinakawaj miery, napr. chtoś - dobry, druhi-lepšy, inšy - najlepšy i h. p.

Wotož prymietniki jakaści majuć *stupni pryraŭnawania.*

Stupnioŭ pryraŭnawania jość try: *roŭny*, *wyžejšy* i *najwyžejšy*, napr. miły—stupień roŭny, milejšy—stupień wyžejšy, najmilejšy—stupień najwyžejšy.

Prymietniki materyalnyja, naležnaści i formy stupnioŭ pryraŭnawania ni majuć, choć prosty narod časam užywaje formy: kruhlejšy kantawaciejšy i h. p.

§ 29. Schilanie prymietnikaŭ.

Prymietniki schilajucca pawedle prypadkaŭ, ličbaŭ i rodaŭ.

Prymietniki majuć kančary ćwiordyja: y, aja, aje (y, a, o,) abo miahkija i, iaja, iaje (i, ia, ie,) dziela hetaho schilanie ich raspadaicca na dźwie hrupy: ćwiorduju i miahkuju: dobry, dobraja, dobraje (ćwiord.) sini, siniaja, siniaje (sini, sinia, sinie) (miahk.) Aproč taho prymietniki majučyja pierad kančarom *h, ch, k, w* majuć nikatoryja prypadki pa ćwiordaj a inšyja pa miahkaj formie i stanowiać mišanŭju hrupu.

U množnaj ličbie ŭsie prypadki dla usich troch rodaŭ — adzinakawy, ale bierny prypadak mužčynskaho rodu prymietnikaŭ, adnosiačychsia da asobaŭ zhodny z zaležnym, a prymietnikaŭ, adnosiačychsia da rečaŭ zhodny z imiennym prypadkam, jak u adzinočnaj tak i ŭ množnaj ličbie.

§ 30. Ćwiordaje schilanie.

Adzinočnaja ličba			
Im. K.	Dobry	Dobraja	Dobraje
Z.	Dobraho (a)	Dobraj	Dobraho (a)
D.	Dobramu	Dobraj	Dobramu
B.	jak Im. abo Z.	Dobruju	Dobraje
Z.	Dobrym	Dobraj	Dobrym
M.	(pry) Dobrym	Dobraj	Dobrym

Množnaja ličba	
Im. i Kl.	Dobryja
Zal.	Dobrych
Daj.	Dobrym
Biern.	Dobryja (ch)
Zr.	Dobrymi
M.	Dobrych

§ 31. Miahkaje schilanie.

Adzinočnaja ličba			
Im Kl.	Sini	Siniaja	Siniaje
Z.	Siniaho (a)	Siniaj	Siniaho (a)
D.	Siniamu	Siniaj	Siniamu
B.	Sini(aho)	Siniaja	Siniaje
Z.	Sinim	Siniaj	Sinim
M.	(pry) Sinim	Síniaj	Sinim

Množnaja ličba	
Im. i Kl.	Sinija
Zal.	Sinich
Daj.	Sinim
Biern.	Sinija (ich)
Zr.	Sinimi
M.	Sinich

§ 32. Miešanaje schilanie.

Adzinočnaja ličba.			
Im. K.	Cichi	Cichaja	Cichoje
Z.	Cichoha	Cichoj	Cichoha
D.	Cichomu	Cichoj	Cichomu
B.	Cichi (oha)	Cichuju	Cichoje
Z.	Cichim	Cichoj	Cichim
M.	Cichim	Cichoj	Cichim

Množnaja ličba.

Im. i Kl.	Cichija
Zal.	Cichich
Daj.	Cichim
Biern.	Cichija (ich)
Zr.	Cichimi
M.	(pry) Cichich

§ 33. Skaročanaja forma.

Amal nia ŭsie prymietnikí mohuć być užywany i ŭ skaročanaj formie, adnak biełaruskaja mowa nia lubić ich skaračać u adzinočnaj ličbie i ŭ asobnaści ŭ mužčynskim rodzie; zatoje u ličbie množnaj skaračeni užywajucca časta, napr. dobry ludzi, biełу ruki i h. p.

Pawedle prymietnikawaho schilania schilajucca i adčynnyja prymietnyja formy, napr.

Adzinočnaja ličba

Im. K.	Arůčy	Aručaja	Aručaje
Z.	Aručaho (a)	Aručaj	Aručaho (a)
D.	Aručamu	Aručaj	Aručamu
B.	Aručy (aho)	Aručuju	Aručaje
Z.	Aručym	Aručaj	Aručym
M.	Aručym	Aručaj	Aručym

Množnaja ličba.

Im. i Kl.	Aručyja
Zal.	Aryčych
Daj.	Aručym
Biern.	Aručyja(ych)
Zr.	Aručymi
M.	(Pry) Aručych

34. Ličebnik.

Ličebnik heła jość čaść mowy, pakazywajučaja ličbu, abo paradak rečaŭ.

Ličebniki razdzielajucca na:

Ličbowyja, katoryja adkazywajuć na pytanie: *skolki?* napr. adzin, piać, dziesiać i. h. p.

Paradkawyja—na pytanie: katory, aja, aje? napr. pieršy, aja, aje, piaty, aja, aje i h. p.

Zbornyja: dwoje, troje, para i h. p.

Množnyja: dwajny, dwajaki, trajny i h. p.

Drobnyja: pławina, čwierć, paŭtara i h. p.

Nieŭstanoŭlanyja: niekolki, kolkinacać, kolkidzisiat, kolkisot i h. p.

§ 35. Schilianie ličebnikau.

Ličbowyja z kančarom na suhałosny huk, napr. piać, siem i h. p. schilajucca jak imienniki 3-ho schilania u adzinočnaj ličbie, tolki zrobny prypadak majuć wedle formy množnaj ličby, napr. šaśćmiŭ, siamiŭ...

Ličebnik *sorak* schilaicca jak čaławiek (pa 1-ym schilaniu).

Złožanyja ličebniki piaćdzisiat, šeśćdzisiat i h. d. schilajucca ŭ abiedźwioch čaściach: *piacidziśiaci...*

Tysiača schilaicca, jak *noč.*

Sto i miljon schilajucca, jak son.

Ličebniki drobnyja schilajucca, jak imienniki z takimi kančarami.

Paŭtara, paŭtracia i pad. schilajucca, jak prymietniki ŭ množnaj ličbie.

Ličebniki paradkowyja, a tak-že: adzin, dwa schilajucca, jak prymietniki ŭ množnaj ličbie.

Taksama chiliajucca ličebniki zbornyja imnožnyja.

§ 36. Nazwani asnaŭnych ličebnikaŭ.

Ličbowyją.	Paradkowyja.		
1. Adzin, a, o	Pieršy,	aja,	aje
2. Dwa	Druhi,	„	oje
3. Try	Treci	„	aje
4. Čatyry	Čaćwiorty	„	„
5. Piać	Piaty	„	„
6. Šešć	Šosty	„	„
7. Siem	Siomy	„	„
8. Wosiem	Wośmy	„	„
9. Dziewieć	Dziwiaty	„	„
10. Dziesiać	Dzisiaty	„	„
11. Adzinacać.	Adzinacty	„	„
12. Dwanacać	Dwanacty	„	„
13. Trynacać	Trynacty	„	„
14. Čatyrnacać	Čatyrnacty	„	„
15. Piatnacać	Piatnacty	„	„
16. Šasnacać	Šasnacaty	„	„
17. Siemnacać	Siemnacty	„	„
18. Wosiemnacać	Wosiemnacty	„	„
19. dziewiatnacać	Dziewiatnacty	„	„
20. Dwacać	Dwacaty	„	„
21. Dwacać adzin	Dwacać pieršy	„	„
30. Trycać	Trycaty	„	„
40. Sorak	Sorakawy	„	oje
50. Piaćdzisiat	Piaćdzisiaty	„	aje
60. Šešćdzisiat	Šošćdzisiaty	„	„
70. Siemdzisiat	Siemdzisiaty	„	„
80. Wosiemdzisiat	Wosiem „	„	„
90. Dziewiaćdzisiat	Dziewiać „	„	„
100. Sto	Soty	„	„

Ličbowyja.	Paradkowyja.
101. Sto adzin	Sto pieršy „ „
102. Sto dwa	Sto druhi „ „
200. Dzwieście	Dzwiesty „ „
	Dwuchsoty „ „
300. Trysta	Trochsoty „ „
400. Čatyrysta	Čatyrochsoty „ „
500. Piaćsot	Piaćsoty „ „
600. Šeśćsot	Šeśćsoty „ „
700. Siemsot	Siemsoty „ „
800. Wosiemsot	Wosiemsoty „ „
900. Dziewiaćsot	Dziewiaćsoty „ „
1000. Tysiača	Tysiačny „ „
1001. Tysiača adzin	Tysiača pieršy„ „
2000. Dzwie tysiačy	Dwuchtysiačny„ „
5000. Piać tysiač	Piaćtysiačny „ „
1000000. Miljon.	Miljonny „ „

i h. d.

§ 37. Skaźnik.

Skaznik, heta jość niazmiennaja čaść mowy pakazywajučaja, dzie, kali, čąmu i jak spaŭniaicca čynnść.

Skaźniki dzielacca na:

Skaźniki miejsca, katoryja adkazywajuć na pytani: *dzie? kudy? adkul?* napr. tut, tam, tudy, adtul, siudy, adhetul, blizka, daloka, zwierchu, ŭniz, nazad i h. p.

Skaźniki času adkazyw. na pytanie: *kali?* ciapier, tady, daŭniej, učora, rana, pośla, siahonia i h. p.

Skazniki pryčyny, adkazywajuć na pytani: *čamu? dziela čaho? z jakoj pryčyny?* uapr. sprapudu, zatym, dziela taho, zbolu sa złości i h. p.

Skaźniki ličby, adkazywajuć na pytanie: *skolki?* napr. udwaja, utraja, piać raz...

Skaźniki sposabu adkazywajuć na pytanie: *Jak?* napr. dobra, drenna, lohka, ciažka, prosta, krywa, cicha, zwolna, samachoć i h. p.

Nikatoryja skaźniki majuć stupni pryraŭnawania, napr. rana, raniej, najraniej. Dobra, lepiej, najlepiej, blizka, bližej, najbližej i h. p.

§ 38. Pryimak.

Pryimak heta jość niezmiennaja čaść mowy, užywanaja zaŭsiody pry imiennikach i pakazywajučaja, abo jak adna reč, ci asoba prypadaje da druhoj, abo jak čynnaść prypadaje da asoby, ci rečy.

Pryimki mohuć stajać i pierad zaimkami (bo jany zamieniajuć imiennik), a taksama pierad inšymi čaściami mowy, ustaŭlanymi miž pryimkam i imiennikam, abo zamieniajučymi imiennik, ale zaŭsiody pryimki adnosiacca da imiennika.

Tyja-ž pryimki mohuć stajać pry čynnikach, z katorymi zaŭsiody pišucca razam, napr. *raz*kinuć, *pry*bić, zrezać...

Pryimki bywajuć: *prostyja*: ab, ad, da, na, pry, z, za, nad, pad, dla, biez, praz i h. p. i *składanyja*: z-za z-pad, pa-nad i h. p.

Pryimki zaŭsiody wymahajuć taho, abo druhoha prypadka, pryčym nikatoryja užywajucca zaŭsiody z adnym i tym samym prypadkam, a druhija—raz z adnym, druhi raz z inšym.

Pry imiennym i zrobnym prypadkach pryimki nikoli nie stawiacca.

Pry *zaležnym* prypadku stawicca: ad, da, dla, dziela, biez, z-za, z-pa-nad, z-pad.

Pry *dajnym* užywaicca: *k* (ka) ale redka i *pra*.

Pry *biernym* užywajucca: praz, cieraz, pra, skroś.

Pry *miejscowym* stawicca *pry*, *ab*, *na*.

Pryimak *miž* stawicca pry zaležn. abo zrobnym prypadkach, napr. *miž ludziej* i *miž ludźmi*.

Pad, *nad*, *za*, *prad*, *pa-nad* wymahajuć *biern.* abo *zrobn.* prypadka, napr. *pad* stoł, pad stałom, prad Boha—Boham, pa-nad wiosku, pa-nad wioskaj i h. p.

Na wymah. biern. abo miejsc. pryp. napr. na ławie i na ławu.

U—zaležn., biern. i miejsc. pryp. napr. u pana, u chatu, u humnie...

Z wym. zal., biern. i zrobn. pryp. napr. z ruki, z wiarstu, z nažom...

Pa—dajn., biern. i miejsc. napr, pa ruce, pa wadu, pa darozie.

Častki uz, wy, raz, pra, (piera), padobryja da pryimkaŭ—zaŭsiody stajać pry čynnikach i pišucca z imi razam, napr. uzdzieć, wylić, razbić, pierajšci i h. d.

---

§ 39. Złúčnik.

Złučnik jość čaść mowy złučajučaja, abo asobnyja słowy, abo cełyja skazy ŭ adno miejsco.

Najzwyčajniejšyja złučniki hety:
i, *a*, *dy*, *ci*, *to*, *ale*, *dyk*, *abo*.

Aproč hetych jość złučniki pachodnyja, heta značyč formawanyja z inšych čaściaŭ mowy, napr. nawat, zusim, pryhetvm, naproci, tak-samo, choć, može, nichaj, adnak-že, kali, ješče i h. p.

---

§ 40. Hałośnik.

Hałosnik heta jość niazmiennaja čaść mowy, wyražajučaja roznyja raptoŭnyja uzhałosy, abo z pryčyny parušenia dušy, abo dziela naśledawania jakichkolečy hukaŭ.

Z pryčyny parušenia dušy bywajuć takija uzhałosy: Ach! aj! oj! ojej! hej! hu-ha! hu-u-u! brawo! caca! woś tabie! i h. p.

Naśleduim huki napr. hetak: be-e-e! mu-u-u! ciŭ-ciŭ-ciŭ! haŭ-haŭ! miaŭ! paf! buch! i h. p.

Pieśnia rodnaj mowie.

Słaŭsia, rodnaja mowa,
Darahieńkija słowy,
Dany nam ad Jahowy.

Ciabie „prostaj“ nazwali,
Na paśmiech wystaŭlali,
Nidzie ŭ świet ni puščali.

A ty ŭsio praciarpieła,
Dy na świet wyšła śmieła,
Jak ćwiatok razćwicieła.

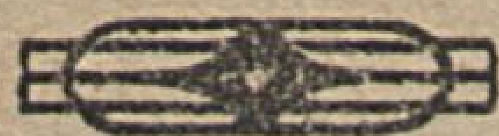
Oj, ćwici-ž, dawaj plony,
Zadziwi ŭsie starony,
Słaŭ narod naš chryščony!

Chwali Boha ŭ kaściołach,
Wučy dzietak u škołach,
Huč u ŭradowych kołach!

A kali-b chto čuraŭsia,
Ci ciabie adrakaŭsia,
Toj wyrodnym by staŭsia!

My ciabie pawažaim,
Tabie pieśni składaim,
Sławy, ščaścia zadaim!

Świsłoč 3.11.17

B000000 19593 10

